

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын Тываобласть болгаш Кызылхоорай комитеттеринин, ажилчы чоннар депутаттарынын область Советинин органы

**1953
август
6
ЧЕТВЕРГ
№ 151 (2836)
ӨРТӨӨ 20 КОП.**

Совет Социалистг Республикаларнын Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Г. М. Маленковка болгаш ССРЭ-нин Даштыкы Херектер Министри эш В. М. Молотовка Кыдат Улус Республиканын Улустун Төп Чазаанын Даргазы Мао Цзэ-дун биле Кыдат Улус Республиканын Күрүенин Администрациятивтг Чөвүлелиниң Премьеры болгаш Даштыкы Херектер Министри

эш Чжоу Энь-лайн телеграммасы (1 арын).
ОБЛАСТЫН ТАРАА БОЛГАШ СИГЕН ШӨЛДЕРИНДЕ (1 арын).
ДЕЛЕГЕЙНИН РЕВОЛЮСТУГ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫН ШИМ-ЧЭЭШКИНИН «ШАЛЫПЧЫ БРИГАДАЗЫ» (2 арын).
ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министрствозунда (2 арын).
Тайбын, демократия болгаш соци-

ализм лагеринин чурттарынын экономикага чаа чедишкениери (3 арын).
ЭМЧИНИН СҮМЕЗИ П. Черкашин.—Хун агаар болгаш сут (4 арын).
УЛУС ДЕМОКРАТИЯЗЫНЫН ЧУРТТАРЫНДА (4 арын).
Кореяда тайбынчыдылгага хол-бештыр (4 арын).

Көдээ ажил-агый артелиниң Уставын шынгы сагыыр

Көдээ ажил-агыйниң Уставы—көдээге чаа нитилелди тургузарынын кол хойлузу болур. Ол Устав колхозчуларга эгэртинмес байлакче орукту чырыдып, колхозчу тургузунун артык күчүлүүн эңне таарымчалды-биле ажыгларына, нитиниң коллективтиг ажил-агыйын болур чогууру-биле чорударын айтып турар.

Көдээ ажил-агый артелиниң Уставын шынгы сагыры колхозтар-нын бүгү нити бүдүрүлгезин дүрген көдүрерин болгаш анаа үндөзүлгөс колхозчуларнын материалды чагаай байдалдын өзүшүкүн хандыар. Ол политиканы амыдыралга хажык чокка чорутушаан, Коммунистг партия болгаш Совет чазак артелиниң Уставын бүгү эр, херэ-жен колхозчулар, чер-черде бүгү партия, совет болгаш көдээ ажил-агый органныр шынгы сагызын дээш хүн-бүрү сагыш салып турар.

Эрткен чылдарда бистин область колхозчу амыдыралдын кол хойлузу үрээр чоруктарын узуткаарынын талазы-биле элээн ажил чорутуунган. Дурум чок алдынан көдээ ажил-агыйнын дыка хөй чепсек-херекселдерин, малын, эт-хөренгизин болгаш хөй түнүгү акшазын дедир эгидип берип, үчүттү чурумчударынын, күш-хүнерин чаргыдарынын, планнаашкынын болгаш колхозтун иштики демократиязын быжыглаарынын талазы-биле база биче эвес хемчеглер алдынан. Күш-ажылдын сагыла-чуруму элээн экижээн.

Бо бүгү эки талалар нитинин ажил-агыйнын хөгжүлдүзүн дүргедип, оон байлаан көүдөлдү турар. Мурнакчы колхозтарда дүжүт чыл бүрүдө өзүп, малдын баш саны көвүдөп, оон продуктулуу бедип, ажил-агыйнын ногаа болгаш өске-даа адырлары сайзырап, чаа чурт-талга бакычтарынын, бүдүрүлгө болгаш культура-амыдыралдын туудулары туттунуу турар. Шаа ынды колхозтар күрүнө мурнууга бодунуң хүлээлгезин шеверин күөсетпешаан, колхозчуларнын чагаай амыдырал чурталгаларын үргүлчү көдүрүп, колхозчу суурнуу культураны өзүшүкүн хандырып турар. Оларнын чедишкениринин үнүп турар төзү—көдээ ажил-агый Уставын хажык чок, шынгы сагышканында болур.

Ындыг-даа болза, бар турар чамдык чедишкенирге оожургааш, ам Уставы хажыдар чорук чок болган деп санаар болза, улуг ышкындыр болур ийик. Көдээ ажил-агый артелиниң Уставын каржызы-биле үрөп турар чоруктар бистин область ам-даа хөй. Чер-черде партия, совет болгаш көдээ ажил-агый органнырнын талазыдан контрольдү кошкатканынын, доктаамал хыналданын четпезинден чамдык колхозтарда колхозчу Уставы каржызы-биле үрээр, ону хажыдар фактылар бар болуп турар.

Танды районда «Кызыл партизан» колхозтун даргазы эш Карасев колхозчулар чепшээрэвейин турда-ла ону чөчөтөш нитинин өнчүзүн бодунуң хуузунда чүвези ышкаш аажылап турар. Колхозтун бедик продуктулуп изини биче протуктулуп малга орнаар, колхозка каража болур хере ажилдарны күүседиринге хуу кижилер-биле боду туразында керээ чарар чоруктарын болдуруп турар. Нитиниң ажил-агыйнын экономиканын үрөп-будаарын болдурган. Дыка хөй түнүгү өре-шире колхоз-та бар.

Көдээ ажил-агый Уставынын каржы үрээшкениери Танды районун өске-даа чамдык колхозтарында бар. Ол корум-чурум чок чоруктарын партия райкомун, райкүүском биле тура-ла колхозчу тургузугу үндөзүнүн үрөп бузуп туралар-биле шиптирлиг демиселди чорутпайн турар.

Көдээ ажил-агый артелиниң Уставын өзүгаар артелиниң ажил-херээн баштап чорударынын дээди органы болза, колхозчуларын нити хуралы болур. Нити хурал ар-

телиниң хөй адырлыг ажил-чоруду-гызына канчаар-даа аажок улуг рольдуг.

Нити хуралдын ажил-дузазы шак ол хире билдингир-биле тодаргайлатынган турза-даа чамдык районнарда ону ам-даа чедир үнелевейин турар болгаш хуралдарны өй-шаанда эртгирип, анаа айтырыг шиптир-лээрде артелиниң амыдыралына колхозчу бүрүзүнү активчи киржилгезинче кичээнгей салбайн турар. Бо талазы-биле Тес-Хем районда Ленин аттыг колхоз тодаргай кижек болур. Оон даргазы эш Ензак бодунуң ажилында кончук шын эвес турушта туруп турар. Артелиниң Уставын шынгы сагырынын болгаш колхозчу амыдыралдын кол айтырыгларын коллективни-биле шиптирлээринин улугу, харын колхозтун иштики демократиязын каржызы-биле үрээшкени оруунда туруп алган. Баштаар черин азы нити хуралдын көөр ужурулуг айтырыгларынын хөй кезин боду часкаан үзө шиптирлеп турар. Чоокта чаа Ензактын инициативазы-биле хөй кижик киржикчилг «Кежээ» тургу-зуп, анаа нитиниң дыка хөй продуктузун чарыдаан.

Чер-черде партия, совет болгаш көдээ ажил-агый органныр болза, колхозтарнын ажил-херээнни демократиязын быжыглаар дугайында болгаш партиянын нөгелдерин амыдыралга хажык чок чорудар хүлээлгелиг.

Оон-биле чергелештир ревизия комиссияларынын ажил-чоруду-галарын идепкейжидер херек. Хөй-нитиниң контроль органы болушаан, олар колхозтун болгаш оон кежигүн-неринин эрге-ажым дээш туржур ужурулуг. Ынчаарга чамдык колхозтарын ревизия комиссиялары боттарынын ажил-чоруду-галарын кошкаткан, а чамдыктары шуут-ла ажил-давайн туралар. Устав өзүгаар ревизия комиссиязы болза, бүгү-лө ажил-агый сан-хөө талазы-биле баштаар черин ажил чорудугазынын оварымчалыг хынаар ужурулуг. Анаа хыналдалардан өске олар чылда дөрт катп ревизияны чорудуп, колхозчуларнын нити хуралынын мур-нууга баштаар черинин өтчүдунуң талазы-биле бодунуң түнөл саналын кылыр. Эрзин, Бай-Тайга, Өвүр районнарын колхозтарынын хөй нуруу-зунда чыл эгезинден бээр чангыс-даа катп ревизия кылдынаан, а ревизия комиссиялары сэлтин чырында даңзылатынп турар.

Шаа ындыг байдалды бүгү хемчеглер-биле узуткап чок кылыр херек. Ревизия—көдээ ажил-агый артелиниң Уставын шынгы сагыры дээш демиселдиң чугула чепсез. Партия организациялары, райкүүскомнар, районунуң көдээ ажил-агый болгаш белектелдер эргелдери ревизия комиссияларына удурутулганы шиптирли-биле экижидер, оларнын ажил-чоруду-галарын хүн-үргүлчү уштап баштаар болгаш бүгү аргалар-биле дузалаар хүлээлгелиг.

Көдээ ажил-агый Уставын эң шынгы сагыры дээш демиселди бичи-даа кошкатпас болгаш хүн-үргүлчү чорудар ужурулуг. Чөптүг чылдагаан чок черге күш-ажылды доктааткан минимумун күөсетпес чорукту болдурбазын чедип алып дээш колхозка күш-ажылдын сагылга чур-дуну күштелдиреринге кол кичээнгейин салыр. Көдээ ажил-агый артелиниң Уставын кандыг-даа хевир-биле үрээр чорукту колхозчу тургузугун дайзыны кылдыр көрүп, ындыг чорук бүрүзүнге удур шиптирлиг хемчегни доп-дораан алыр херек.

Колхозчу амыдыралдын кол хойлузу—көдээ ажил-агый артелиниң Уставын сагып күөседери болза, колхозчу тургузугуниң чедишкенирин көвүдөдир, колхозтарнын хөй-нитини эрге-ажактары камгалаарына быжымы-биле турары, колхозчу өнчүгү карап огу дег камгалап быжыглаары ол болур. Ол болза партия, совет болгаш көдээ ажил-агый органнырын чугула сорулгазы.

Совет Социалистг Республикаларнын Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Г. М. Маленковка ССР Эвилелиниң Даштыкы Херектер Министри эш В. М. Молотовка

Кореяда тайбынчыдылга дугайында дугуржулгага ат салганын хажыдар байыр чедиргениери бүгү чүрөктөн өөрүп четиргениисти Совет Эвилелиниң бүгү улустарына болгаш Силерге илередириң чөпшээр көрүңер.

Кореяда тайбынчыдылганы боттандырганы Совет Эвилелинге баштаарган тайбынчы болгаш демократияны лагеринин улуг тиңделгези болуп турар.

Корей айтырымын тайбын өзү-биле шиптирлээр дээш Совет чазактын болгаш совет улустун соксаал чокка салып келген күженишкениери Кореяда дайынны доозарынын херээнге канчаар-даа аажок улуг рольдуг болган.

Кыдат улус Ыраккы Чөөн чүкке болгаш бүгү делегейге тайбынчы быжыглаарынын болгаш камгалаарынын херээ дээш соксаал чокка демисежир дээш улуг совет улус-биле, маадырлыг корей улус-биле болгаш бүгү делегейнин бүгү тайбынчы аныкшылдыг улустары-биле кажан кезээде сырый катышкан турар.

Кыдат Улус Республиканын Улустун Төп Чазаанын Даргазы **МАО ЦЗЭ-ДУН.**

Кыдат Улус Республиканын Күрүенин Администрациятивтг Чөвүлелиниң Премьеры болгаш Даштыкы Херектер Министри **ЧЖОУ ЭНЬ-ЛАЙ.**

Пекин, 1953 чылдын июль 30-де.

«Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын 50 чыл ою (1903—1953)» деп СЭКП ТК-ның пропаганда болгаш агитация илдиизинин болгаш СЭКП ТК-ның чамында Маркс—Энгельс—Ленин—Сталинын институтунуң тезистерин ном кылдыр үндүргөн

«Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын 50 чыл ою (1903—1953)» деп СЭКП ТК-ның пропаганда болгаш агитация илдиизинин болгаш СЭКП ТК-ның чамында Маркс—Энгельс—Ленин—Сталинын институтунуң тезистерин Күрүенин политикагы литературалар үндүрер чери тускай брошюра кылдыр пар-лап үндүргөн.

Брошюранын тиражы—1 миллион экземпляр.

(СЭТА).

ОБЛАСТЫН ТАРАА БОЛГАШ СИГЕН ШӨЛДЕРИНДЕ

Тараа кезилдезинче кирип турар

СУГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Суг-Хөл районун Алдан-Маадыр суму-зунда Калинин аттыг колхоз (даргазы эш Плотников, партия организациязынын секретары эш Сергей) август 3-те тараанын баштайгы бышканын хол-биле кезип кирипкен.

ТУРАН. (Телефон-биле). Устүү-Өвктүң Кочетов аттыг көдээ ажил-агый артели (даргазы эш Картцев, партия организациязынын секретары эш Шипилин) хову бригадирин коммунист эш Доржунуң удурутулгазы-биле баштай бышкан тарааны комбайн-биле кезип кирипкен.

Сиген белектелинде шалыпчы он хонук

ТООРА-ХЕМ. (Радио-биле). Районда сиген кезилдезинде темпизин дүргедедири-биле СЭКП райкомуну болгаш райкүүском районуна шалыпчы он хонук чарлап, сиген шөлдөрүнче чаа күштерни немээш.

Оон түнелинде районда сиген кезилдезин темпизин элээн дүргедээ. Районун хергелел кооперациязынын коллективинден 15 кижини 20 тонна сиген кезип, бөлүп сарааттаан. Ол ышкаш «Май бири» колхозтун Чымыртыга эш Байырга удурутган бригаданы 27,000 пуд сигенини кейип сарааттавшанаан, 55 тоннанын сигенини силостаан.

Мурнакчы колхозта

УЛУГ-ХЕМ районунуң Хайраканда Минчурин аттыг көдээ ажил-агый артелиниң ажил-ишчилери нитиниң малынга четчир чөм суурну тургузар дээш эрестиг ажалдап туралар.

Колхозчу сигенчилер мал чеми белектээринин планын дүжүт ажаап алышкынынын бетинде күүседир сорулга-биле кызымаккай күш-ажылынын түнелинде чөөккү хүнерге чедир 519 га черни сигенини кестирип, оон 283 тонна ажыг эки шарларлыг сигенини бүрүн сарааттап албышаан, 172 тонна силосту салып алган.

Мал чеми белектээринин кампаниясында ажалдап турар эштер Хемер-оол, Салыла, Свиринов, Анайкыс болгаш оон-даа өскелер үлүг нормазын үргүлчү ажыр күүседип, шөл ажалында калбарган социалистг чарыштын мурнакчылары болуп, эрестиг ажалдап туралар. Мал чеми белектээр ажил ам-даа үргүлчүлөп турар.

Сиген белектелинде мурнакчылар

ЭЙЛИГ-ХЕМ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районунуң Эйлиг-Хемде Сталин аттыг колхозтун колхозчулары мал чеми сиген белектелини кыска үеде долду болгаш ажыр күүседип дээш хүлээлгедери алганнар.

Машина-биле сиген кестирип турар эштер Хувадай, Шулуу олар хүнүнү ажал нормазын 150 хуу че-

Малга чөм суурну тургузар дээш

Кызыл районда «Черби» көдээ ажил-агый артелиниң ажил-ишчилери нитиниң малынга быжыг чөм суурну тургузар дээш кызымаккай ажалдап туралар.

Колхозтун сиген кезер бригадасы чөөккү хүнерге чедир 100 ажыг тонна сигенини силостаан. Машина-

Чарыш-биле ажалдап турар

Өвүр районунуң Сагыла «Кызыл туку» колхозтун сиген бригаданы сигенини чемиштиг үезинде нитинин малынга быжыг чөм-суурну белектээр дээш бригаданын киржикчилери боттарынын аразында социалистг чарыштын калбартышаан, тускай тургускан 27 колхозчулар 48 га черниң сигенини кескеш, эки шарларлыг кургадап кадыргаш 10 сараатты салып алган. Бригадада 1 сиген кезер машина, 12 хол кадыры болгаш өске-даа чепсек-херекселер үргүлчү ажалдап турар.

Сиген кезилдезинде агитаторлар

эштер Чонун-оол, Аңгыр-оол олар онаашкан ажылын эки чорудуп туралар. Бригаданың хана-солуну 2 хонук санында-ла бир катп, көргүзүг самбыразы үргүлчү үнүп, материалдар-биле эки хандырттып турар.

Хол кадыры-биле сиген кезип турар колхозчу херээженнер эштер Долдатмаа, Багын хүн нормазын 130—150 хуу, сиген сөөртүп, бөлүп турар эштер Алдын-оол, Мөңгө олар нормазын 150—200 хуу чедир күүседип туралар.

САМАГАЛДАП. (Телефон-биле).

СЭКП Тес-Хем райкомунда эш То-вуунуң чөмке медээлээни болза:

Устүү-Шынаа сумузуна Молотов аттыг колхоз (даргазы Янчун, партия организациязынын секретары Кунгаалай) СЭКП-нин үндөзүлгенин келгеннен бээр 50 чыл болган төгүлүг хүнүнү күш-ажылчы белек болдуруп, күсүк сиген кезип алышкынынын 5 хонуктуң график планын эрестиг күүседип, районга дээр черни элээш. Ынчангаш, район төвүнге СЭКП-ниң 50 чыл оюн демдөглээн район активини хуралына СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомунуң шилчинир Кызыл тугун ол колхозка тыыскаан.

Улуг-Хем районунуң Минчурин аттыг колхозу тараа ажалдагыныче кирген.
Чурукта: А. Моховтун боду чоруур комбайны колхозтун тараа шөлүнде.
Чуруу С. Феоктистовтуу.

ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунда

ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиуму демир-орукчунуң Бүгү-эвилел хунун таварыштыр хөй чылдарда ажалдааны дээш демир-орук транспортуң ажалдакчыларынын улуг бөлүтүн орденер болгаш медальдар-биле шаңнаан, оон иштин-

Демир-орукчунуң Бүгү-эвилел хунун уткаан Москвага болган байырлалдыг хурал

Москвага август 1-де Орук-харыл-заа Министрствозунуң болгаш демир-орук транспортуң ажилчына-рынын профвилен Төп Комитединиң найсылалдын хөй-нитини органи-зациялары-биле катышкан демир-орукчунуң Бүгү-эвилел хунун уткаан байырлалдыг хуралы болган.

Мыштаналга болгаш культураның Д. Горький аттыг паркының байыр-лалга шимен каан Ногаан театры байырлалга келген Москва демир оруунун муң-муң демир-орукчулары, найсылалдын бүдүрүлгө черлериниң ажалдакчылары, эртемденнер, культура ажалдакчылары, транспорттун чаарткычылары долдуру олурпканнар. Оларнын аразында Москвага болур байырлалга чурттуң хөй-хөй демир-орук черлеринден келгенер база хөй. Кыдат Улус Республикадан болгаш улус демократиязынын чурттарындан келген аалчылар база олуршканынар.

Президиумда—ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бир дугаар оракатчызы Л. М. Каганович, Орук-харылзаа Министри Б. П. Бешев, далай болгаш хем флудунуң Министри Э. А. Шашков, партиянын Москва комитединин секретары И. В. Капитонов биле В. И. Прохоров, ВЦСПС-тиң секретары А. И. Шевченко болгаш өскелер-даа бар.

де Ленин орден-биле шаңнатканнар 10466 кижини, Күш-ажылдын Кызыл Туку орден-биле—17685 кижини шаңнаткан болгаш оон-даа өскө хөй кижилерни ССРЭ-ниң орденер болгаш медальдары-биле шаңнагылаан.

Хуралды Орук-харылзаа Министрствозунуң политэргелелинин начальнигы эш Чумаченко ажыткан.

Демир-орукчунуң Бүгү-эвилел хунунуң дугайында илеткедди кылыр болгаш Орук-харылзаа министрин эш Бешевке сөс берген.

Эш Бешев совет демир-орукчуларын чедишкенирин тодаргайлап чугаалааш, ам шиптирлээр ужурулуг сорулгаларга база доктаган. Ол бистин улуг төрөөн чуртувустуң, Совет чазактын болгаш Коммунистг партиянын алдарына йөрээл салгыра олуршканына димиттиг адыш часкаашкынары-биле хүлээп алган.

Кыдат Улус Республиканын демир-орук Министри эш Тен Дай-юань Кыдат демир-орукчуларын мурнундан совет демир-орукчуларга акы-дунманын, байырын чедиргеге, олуршканына димиттиг адыш часкаашкынары-биле хүлээп алган.

Комсомолдун хоорай комитединин секретары эш Павлов комсомолчуларын болгаш аныктарынын мурнундан байыр чедирген. Найсылалдын ажилчы чоннарын мурнундан партиянын Москва хоорай комитединин секретары эш Капитонов байыр чедирген.

(СЭТА).

Сиген белектелинин планын күөсеткен

ТУРАН. (Телефон-биле). Би-Хем районунуң Туранда Кызыл тукут «Красный пахарь» колхоз (даргазы эш Астафьев, партия организациязынын секретары эш Баир) база «Кызыл сылдыс» колхоз (даргазы эш Шевцев, партия организациязынын секретары эш Шойда) сиген кезип алышкынынын планын чөс хуу күөсеткеннер.

Мурнакчы колхозтар

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Каа-Хем районда «Кызыл туку» колхоз (даргазы эш Микушин, партия организациязынын секретары эш Лапаян) мал чеми белектээринин планын күөседир талазы-биле районда дээр черни элээш. Ынчангаш партия райкомунуң болгаш райкүүскомунуң шилчинир Кызыл тугун ол колхозка тыыскаан.

Шилчинир кызыл туку хүлээп ап тургаш, колхоз даргазы эш Микушиниң медээлээни:
—Ленин—Сталинын улуг партиязы—Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын бежен чыл болган төгүлүг оюнда чедип алган Кызыл тукувусту оскунмас дээш улам-на күженишкенин ажалдаар бис.

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле).

Улуг-Хем районунуң Минчурин аттыг колхозу эт, дук дужаарынын күрүнө планын долдуру болгаш ажыр күүсетпешаан, сиген белектелин районда дээр чорудуп, силос салышкынын 142 хуу күөсеткен. Ынчангаш колхозка СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомунуң шилчинир Кызыл тугун тыыскаан.

САМАГАЛДАП. (Телефон-биле). СЭКП Тес-Хем райкомунда эш То-вуунуң чөмке медээлээни болза:
Устүү-Шынаа сумузуна Молотов аттыг колхоз (даргазы Янчун, партия организациязынын секретары Кунгаалай) СЭКП-нин үндөзүлгенин келгеннен бээр 50 чыл болган төгүлүг хүнүнү күш-ажылчы белек болдуруп, күсүк сиген кезип алышкынынын 5 хонуктуң график планын эрестиг күүседип, районга дээр черни элээш. Ынчангаш, район төвүнге СЭКП-ниң 50 чыл оюн демдөглээн район активини хуралына СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомунуң шилчинир Кызыл тугун ол колхозка тыыскаан.

Улуг-Хем районунуң Минчурин аттыг колхозу тараа ажалдагыныче кирген.
Чурукта: А. Моховтун боду чоруур комбайны колхозтун тараа шөлүнде.
Чуруу С. Феоктистовтуу.

Делегейниң революстуг болгаш ажылчын шимчээшкениниң „Шалыпчы бригадазы“

МОСКВА

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитетинге

Совет Эвилелиниң алдарлыг Коммунистг партиязының 50 чыл болганын таварыштыр Румынияның Ажылчын партиязының Төп Комитетин партия кежигүнеринин болгаш Румын Улус Республиканың бүгү ажылчы чоннарының өмүзүннүн эргим эштер, силерге изиг байырын чедирип тур.

Чартык чус чылдың дургузунда Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Ленинниң Лениниң өөреникчизи болгаш оон херээнин уламчылакчызы—улу Сталиниң болгаш оларның соратниктеринин урдуулгазы-биле кижик төрөлгөтенин төөгүзүнге чаа үени аяктыкан төгүлүг тилелгелерини чедип алган болгаш социализмин бүгү тилээриниң чайлаш чогуун эң улуг күш-биле көргүскөн.

Бистин партиявыстың төртүнгөн үезинден бээр, Совет Эвилелиниң алдарлыг Коммунистг партиязының ажыл-чорудулгазы, ниитилелдин революстуг чаартылгазы дээш оон демисели биске орук баштакчы демдек, удустун херээнге, оон чаагай байдалының болгаш аас-кежинин херээнге бердинеринин улуг үлөгөр-чи...

МОСКВА, КРЕМЛЬ

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитетинге

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының бежен чыл оон таварыштыр акы-думанын изиг байырын чедирип тур бис.

Силерниң улугуларны болгаш бүгү делегейниң ажылчы чоннарын алдарлыг удуртуп келгениниң бежен чыл болганы-биле холбаштыр байырың силерниң партияларын тургускан съездиниң 1903 чылда болуп эрткен чери Лондондан чедирип тур бис.

МОСКВА

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитетинге

Силерниң алдарлыг партияларын оонга холбаштыр акы-думаның байырын чедирдинис.

Исландияның Социалистг чаңгыс-аай партиязы.

Рейкьявик хоорай.

жээ болуп келген болгаш болуп турар. Совет күрүнениң удуртукчу болгаш угландырыкчы күжү—Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязы болза, тайбың дээш, улустарның найыралы болгаш хосталгазы дээш демиселиң күчүлү фактору болур. Бистин улугулар Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязын канчаар-даа аажок изни-биле хүндүткөп турар. Оон удуртулгазы-биле совет улус фашисттиг кулданыкчыларын чыла шапкан, бистин төрөөн чуртувусту фашисттиг дарлалдан хостаан болгаш социализмин тургузарының херээнге анаа акы-думаның дузаламчызын көргүзүп турар.

Коммунизмни тургузарының болгаш бүгү кижик төрөлгөтенин чаагай чоруунга тайбыны хандырычы оон улам ынай улуг чедишкенин берип болурун Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынга, оон мерген угааның болгаш шылагатынган удуртулгазынга күзөдивис.

Румынияның ажылчын партиязының Төп Комитети.

Бухарест, 1953 чылдың июль 30.

Совет Эвилелиниң Компартиязының ТК-зынга Италияның Компартиязының ТК-зының телеграммасы

РИМ, июль 31-де. (СЭТА). Италияның Коммунистг партиязының Төп Комитетин Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитетинге дараазында телеграмманы чоруткан:

Совет Эвилелиниң алдарлыг Коммунистг партиязының тургустунган хүнүндөн бээр 50 чыл болганы-биле холбаштыр итальян коммунистер силерге акы-думаның байырын чедирип турар.

Ажылчын ангынын революстуг партиязын тургузары дээш база жымчыл чоннарының социалистг хосталгазының дугайында өөредигин аяктып кылыры дээш Ленинниң удуртулгазы-биле большевиктерниң чорудуп келген тилелгелиг демисели кижик төрөлгөтенин төөгүзүңде шийтирилги үч-чада болуп турар.

Октябрьниң социалистг Улуг революстундан Италияның ажылчы чоннары делегейниң бүгү чурттагы ныйм чурттарын болгаш дарлагырган улустарының хосталарына эгезин көргөнгөн, ыңчаарга ол революстун бурун тилелгезин хандырган партиядан олар амгы төөгүлүг үезде делегейниң ажылчын шимчээшкенини шалыпчы удуртукчун көргөнгөн.

Маркс—Энгельс—Ленин—Сталин

МОСКВА, КРЕМЛЬ

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитетинге

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының бежен чыл оон таварыштыр акы-думанын изиг байырын чедирип тур бис.

Силерниң улугуларны болгаш бүгү делегейниң ажылчы чоннарын алдарлыг удуртуп келгениниң бежен чыл болганы-биле холбаштыр байырың силерниң партияларын тургускан съездиниң 1903 чылда болуп эрткен чери Лондондан чедирип тур бис.

ниң тилетирбес тутунун адаанга итальян коммунистер ажылчын ангыларның эрге-ажыктары камгалаары, фашистг күчүргөктерден болгаш дайынның хай-халавындан төрөөн чуртун камгалап алары дээш ажылдап, демисежип турганнар. Ленинниң, оон өөреникчизи болгаш уламчылакчызы Сталиниң болгаш оон дайынчы соратниктеринин удуртулгазы-биле силерниң партияларын чорудуп келгени социализмин тургузарының талазы-биле кайгамчыктыг улуг ажылы, фашистг эжелдергелерге удур тилелгелиг дайын, тайбынын камгалаары дээш шуудругу демисел итали улуска кезээде үнөпөп четпес дузаламчы болуп келген болгаш болуп турар.

Социализмин улуг чуртун магадап, анаа ынакшып турар хей миллион ажылчы чоннар-биле сырып холбаалыг ийи чартык миллион итальян коммунистер Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынга болгаш оон Төп Комитетинге тайбың болгаш социализм дээш демиселге чаа-чаа улуг чедишкенин берип болурун күзөп турарлар.

Италияның Коммунистг партиязының Төп Комитетинин мурунунда Пальмиро ТОЛЬЯТТИ.

МОСКВА

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитетинге

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының ажыл-чорудулгазының 50 чыл болган хүнү-биле холбаштыр акы-думаның дайынчы байырын чедирип тур бис.

Бүгү делегейниң ажылчын шимчээшкениниң бо демдегелдиг хүнүнде ажылчын ангынын эң муракчы революстуг марксисти партиязы—силерниң партияларың олар бүгү 50 чылдарның дургузунда бистин чуртувустун ажылчын ангызын берип келген ол үнелиг дуржулгазы дээш бодувустун өөрүп четиргенивисти илгерилексеп тур бис.

МОСКВА

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитетинге

Моолдун Араттын-Революстуг партиязының Төп Комитети СЭКП-ниң, ССРЭ-ниң улустарының болгаш бүгү делегейниң коммунистг база ажылчын партияларының амдырларында демдегелдиг хүнү-биле—Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының 50 чыл болганы-биле Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитетинге болгаш база оон нуруу-биле акы-дума улуг Совет Эвилелиниң коммунистериниң хей миллион армиязынга бодунуң бүгү кежигүнеринин өмүзүннүн изини-биле байыр чедирип тур.

РСДРП-ниң төөгүлүг ийги съездинге дайынчы революстуг марксисти партияны—чаа хевирниң партиязын тургустунганы-биле, большевизмин тытып келгени-биле ажылчын шимчээшкенин төөгүзүңге үндөзүн эргилде болган. Ол партиянын нуруу-биле ажылчын шимчээшкенин бүгү ажылчы чоннарын хосталгазы болгаш аас-кежин дээш демиселге кол чепсекти алган.

Улустарның хосталгазы болгаш аас-кежин дээш демиселиң тутуну шу революцияларын шуурганарын дамчыштыр хүндүлү-биле туттушаан, СЭКП Россияның ажылчыннарын болгаш тараачыларын Октябрьниң социалистг Улуг революстунуң тилелгезинге чедирген, ажылчы чоннарының хей миллион массаларын мөлчүлдөдөн хостаан болгаш медреселдиг төөгүлүг чогаадылгаже көлдүргөн, социалистг ниитилелди тургузарыңе оларны организаастаан болгаш хей-аът кирген, совет улустун бүгү делегейге төөгүлүг тилелгелерин хандырган болгаш совет улусту коммунизмге бурунугар бүзүрелдиг эдертип оорар.

Коммунистг партия совет улустун Ада-чуртун Улуг дайынның чылдарында фашистг эжелекчилерге удур бүгү улустун демиселиниң хей-аът кирчикизи болгаш организаастаан болуп үнгөн, делегейниң ийги дайынына совет улустун бүгү делегейге төөгүлүг тилелгезин хандырган, оон-биле фашистг күчүргөктерден кижик төрөлгөтенин тыны алган.

Дайын сөөлдүндөгү тайбың тургузушкунуң чылдарында СЭКП бодунун хүрээленинин кан дег чаңгыс-эвин ыдыктыг камгалавышаан, улус-биле бодунун чарылбас харылазын бүгү хемчёр-биле быжытышаан, коммунизм тургузушкунунуң, тайбының болгаш демократияның лагериниң кол күжү—хей национал совет социалистг күрүнени улам ынай быжыгларының эң чугула сорулгаларын чедишкенин шийтирилеп турар.

СЭКП-ниң маадырлыг демисели болгаш оон бүгү делегейге төөгүлүг дуржулгазы болза, бүгү коммунистг болгаш ажылчын партияларын, оон иштинде бистин Араттын-Революстуг партиявыстың ажыл-чорудулгазын орук баштакчы сылдызы, амдыралчы үндөзүн болуп турар.

СЭКП-ниң тилетирбес улуг идеялары болгаш Октябрьниң Улуг революстунуң тилелгезин хандырган төөгүлүг демисели моол улуска хосталганы болгаш аас-кежитки чедир берген. Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязы болгаш оон улуг баштагычылар— Ленин болгаш Сталин бистин партиявысты марксизм-ленинизмди тилетирбес өөредилге-биле чепсеглээш, Моол Арат Республиканың хөгжүлдениниң карачагысын оруун, капиталистг чадага кирбей, социализмге хөгжүүрүнү оруун айтып берген.

ландыраары дээш оон демиселиниң формаларыга өөренип шыдаан бис.

Коммунизмни тургузушкунунга болгаш тайбынын күштерин быжыгларынга СЭКП-ниң удуртулгазы биле чедип алдынган кайгамчык улуг түннелдер реакцияга болгаш ажылчын шимчээшкениниң чарылдырыкчыларына удур, бистин чуртувустун хамаарышпас чорун дээш, тайбын дээш, фин улустун чаагай байдалды болгаш аас-кежитки, келир үези дээш демиселге бүзүрелди болгаш сорук кирер чорукту Финляндияның ажылчы улусунга берип турар.

МОСКВА

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитетинге

СЭКП болза, моол улуска совет улустун акы-дума улуг дузаламчызының организаакчызы, совет болгаш моол улустарның бузулбас акы-дума найыралынын хей-аът кирчикизи болур, ол найырал болза, бистин чуртувустун экономиказының болгаш культуразының хөгжүлдөзүнө моол улустун бүгү чедишкенин үндөзүн, оон улам ынай чектелишкениниң үнөр дөзү болуп турар. МАРП күш-ажылчы улустун эрге-ажыктарын чүдөн-даа бедикке тургузар, улустун эрге-ажыктарының хоралакчыларына удур эптеш чок демисежи, улуска ханызы-биле бүзүрээр болгаш ажылчы чоннарының калбак массалары-биле бодунуң харылазын соксаал чокка быжыглар дугайында Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязындан өөренип ал турар.

Моолдун Араттын-Революстуг партиязы, СЭКП-ниң дуржулгазына өөренимшаан, партия кежигүнериниң марксисти-ленини кижизидилгезинче, Төрөөн чуртунга кызыгаар чок ынакшырының эзузунга, улустарның аразында найыралдын болгаш кады ажылдажылганын эзузунга, пролетарың интернационализмни эзузунга, улус совет улуска бердинерин болгаш оон-биле сырып быжыг найыралдын эзузунга чуртун ажылчы чоннары кижизидеринче бодунуң бүгү куженишкенин угландырдып турар. Маркс—Энгельс—Ленин—Сталиниң улуг өөредигини шыңчы Моолдун Араттын-Революстуг партиязы, партия кежигүнеринин серемчилеи улам бедилер, бистин ажылыгыша шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди чайгылыш чокка калбартыр, партияниң удуртулганы дээш принцивин—удуртулганын коллективтиң принципин шыңгы сагыш чорукту бодунун эң чугула сорулгазы кылдыр санап турар.

МАРП Төп Комитети, МАРП-тин бүгү кежигүнеринин болгаш МАРП-ниң ажылчы чоннарының күзелиң илгерилевишаан, улустарны хосталгазы болгаш чырыктыг келир үези дээш маадырлыг шуудругу демисели дээш, бистин Араттын-Революстуг партиявыстың ажылынга хүнүрүчүлүк дузаламчызы дээш, совет улустун акы-дума бүгү таламы дузаламчызы дээш бүгү делегейниң ажылчын болгаш революстуг шимчээшкенини шылагатынган авангарды—СЭКП-ге бодунун чуректин ханызындан өөрүп четиргенин илереди тур.

МАРП Төп Комитети ажылчы чоннарының миллион-миллион массаларының чус-чус чылдардагы чаагай күзэлдерин амдыралга боттандыраар—СЭРЭ-ге коммунизмни тургузар дээш база тайбынын, демократияны болгаш социализмин лагериниң күштерин улам ынай быжыглар дээш СЭКП-ниң демиселине улам ынай чедишкенин берип болурун бүгү-ле сагыш-сеткилден күзөп тур.

Совет улустун бүгү тилелгелериниң хей-аът кирчикизи болгаш организаакчызы, бистин үениң угааны, алдар-хүндүзү болгаш арын-нуруу Совет Эвилелиниң Коммунистг улуг партиязы, делгерезин!

Тайбынын, демократияны болгаш социализмин күчүлүг чөлөгнөжи, Совет социалистг улуг күрүнө делгерезин!

Моолдун Араттын-Революстуг партиязының Төп Комитети. Улан-Батор хоорай, 1953 чылдың июль 29.

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министрствозунда

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министрствозу АКШ-тын Москвада эчкиниңе июльдуң 30-де мындагы уткалыг нотаны чоруткан:

«Совет Социалистг Республикаларының Эвилелиниң Чазаз Американың Каттышкан Штаттарынның Чазазанга моон адаанда чүүлдү диннадыры эргежок чугула деп санап тур: Хынаатынган медээ өзугаар алдыга бо чылдың июль 29-та Владивосток шагы-биле 7 шак хире турда АКШ-тын тодаргайлаар демдектерин «Б—50» хевирлиг дөрт моторлу бомбардировщикти баштай Гамова, ужуктун районуна ужуп кээп, база Владивостоктан ырак эвас Аскольд ордулуктуң чанынга ССРЭ-ниң демисээзириниң кырынга ужудушкунун үргүлчүлөп, ССРЭ-ниң куруне кызыгаарын үрөөн. Ол самолет ССРЭ-ниң кызыгаар демисээринде ужуп турарын билиндирер болгаш Совет Эвилелиниң агаар демисээринде үнөрин сагындыраар сорулга-биле ийи

совет истребительдер чоокшулап келирге, америк самолет оларже от аяктыкан болгаш айткан совет самолеттарның бирээзинге шыңгы урегдээшкенини чедирген, ол самолеттуң фюзеляжин болгаш солагай талакы чалгынын өтүр адылкан болган, а ол ышкаш ужудукчуунун кабиназының эки дуглатынар чоруну үрели берген. Совет самолеттар харыны отту ажыдар ужурга таварышкан, оон соонда америк самолет далай талазынче ужуп чорупкан.

Совет чазак америк шериг самолеттуң совет куруне кызыгаарын каржы үрөөниге удур АКШ-тын чазазанга шийтирилги удурланышыкынын кылдып, ол үрээшкниге буруулуг кижилерни шыңгы харылаалга киирени негеп, база АКШ-тын чазазанга америк самолеттар ССРЭ-ниң куруне кызыгаарына моон сонгаар база катап үрээшкенинери болдурбас дугайында дораан хемчелерни алдырын манап турар.

АКШ-тың Чазазанга Совет Чазактың удурланышыкыны

Июль 31-де ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министринин ораалакчызы А. Л. Громько АКШ-тын элчини Г. Ч. Болени хүлээп алган болгаш анаа мындагы уткалыг нотаны хүлээткен:

Совет Социалистг Республикаларының Эвилелиниң Чазаз Американың Каттышкан Штаттарынның Чазазанга моон адаанда чүүлдери меддеглээри эргежок чугула деп санап тур:

Бүзүрелдиг совет органнын хынаатынган медээлерин өзугаар алдыга, бо чылдың июль 27-де, Москва шагы-биле алды шак 28 миңнута турда, Кыдат Улус Республиканы демисээзиринче шүргүп кирип келген дөрт америк истребительдер болта, Порт-Артурдан ССРЭ-же доктаал ужудушкуну кылып чороан «ИЛ-12» деп совет пассажир самолтече Хуадын хоорай чоогунга, Кыдат-корея кызыгаардан 110 километр черге атак кылган болгаш ону ду-

жур атканнар. Самолет-биле кады анаа чораян пассажирлер болгаш экипажтың 6 кижизи өлгөннер.

Совет чазак Кыдат Улус Республиканың демисээзирин кырынга совет пассажир самолеттуң кырынга америк шериг самолеттарың ол дээрбечи халдаакчынынга удур шийтирилги удурланышыкынын меддегеп, база ол халдаакчынын талазы-биле буруулуг кижилерге кады хемчөп көргүзөрүнче болгаш америк шериг команддалынын талазын шак ындай кем-буруулуг үргүлдилерни моон сонгаар болдурбазынче хемчелерни АКШ-тын чазазаның ап чорударын манап тур. Устунде айтылган 21 совет хамаатниктерин өлгөни-биле болгаш самолдеттуң уреглен-биле холбаштыр коргаларды орнун төлээрин АКШ-тын чазазанга негээр эргезин Совет чазак бодунга артырып тур.

Бо нотаны бодунуң чазазанга дындадып чедирерин Г. Ч. Болен дынайткан. (СЭТА).

Чаа өөредилге чылынга белеткелди боттуг удуртур (Редакцияга чагаалар)

Сүт-Хөл районда Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары Шени асканда турар школанын боттарынын суурунга көжүрүп туларын шийтирилп алганнар. Ол чийк эвес, ылангы Хемчиктин суун садалдып кежирер ажылды колхозтуң даргазы эш Бавукпан боду удуртуп эгелээ. Бо дугайында эш Д. Мижит бижеэни болза:

—Алды өрээлдерлиг школан, столовананы болгаш башкыларын ийи чуртталга бажынын бүрүн садалдып кежиреш, колхоз төвүнде шулузун сөөртүп алган. Амгы үезде столовананы тудуун дооскан, школан болгаш башкылар бажынын тудуу база-ла шыпкарлып турар.

Моон-биле кады школангы чаа өөредилге чылынга белеткелди комиссия район комитети сонурга-вайы, ылангы райондан сан-хөө айтырын хандырып бербей турарын эш Д. Мижит тодаргай фактыларга база көргүзүп бижеэн.

Чөөн-Хемчик районун Ленин аттыг колхозунда эге школа 1953—54 өөредилге чылында чеди чылдың кылдыр эде тургустунар. Ынчангыш Ийме сумунун төвүнге турган школан колхоз суурунче сөөртүп тулар сорулга салдынган.

Суму төвүндөн колхоз суурунга чедир 4 километр чер. Интернатты март 20-де бурун сөөртүп, а школан болгаш столовананы май айда база шулу дажылап алган. Транспорт талазы-биле ажил оон-биле доозулганы ол эвас, башкыларын чуртталга бажынын, медицина болгаш ветеринария база магазин бажынын, өске-даа элзэн хей туудуларны бузуп сөөртүр талазы-биле колхозчулар бо чайын биче эвас ажыдарны кылганын эш О. Дүде-

раа тодаргай бижеэн.

Амгы үезде ол бүгү сөөртүп эккеп алган туудулар кандыг-даа удуртулга чок, чалгаар агымда шилчээнин редакцияга кээп турар чагааларда фактылар херечилеп турар. Эш О. Очур-оолдун бижеэни болза:

—Колхоз даргазы эш Зыков, ийида парторганизацияның секретары эш Сотпа, Ийме көдээ Советтин даргазы эш Шаалый олар школангы ажылын шуут-ла херекке албайн турар. «Районо акшалаандырайн турунда кым тудук кылар»—дээш, анаа ажылдап турган колхозчу бизанчылары эш Зыков чаңгыс эвас удаа өске ажылче ап турган. Бисте 7 башкының бажыны чок хевээр, а колхозта 3 автомашина бар хирезинде чугай, манза болгаш өске-даа чүүлдү сөөртүрүңе дузалашпайн турар.

Чаа-Хөл районун Сталин аттыг колхозунда эге школангы өөредилге чылынга белеткелди мынчага барыла эгелээзин эш О. Халбыш-оол бижип турар. «Бай-Булуң» колхозта школан бо чылын катыштырар ужуругу, а ол талазы-биле ажил чүглө ол школангы бускан, ол-ла. Сөөртүлгени эгелеп чораш арада соксаан. Ынчаарга колхоз даргазы эш Биче-оол, ийида көдээ Советтин даргазы эш Доржу олар бо чугула ажылды боттарынын аразында чугуп туруп берген, кылдынган ажил чок.

Чаа өөредилге чылынын эгелээр үези келген, чамдык школар белеткел ажыдарын мынчага чедир орту безин чедир кылып албаанын Устунде чижектер көргүзүп турар. Школангы ажылы куррунени, бүгү ниитиниң херээ болур. Бо талазы-биле удуртулганы партия, совет организаациялары холга алып херек.

Огородчуларын күш-ажылы

Улуг-Хем районун Шагаан-Арыг «Партияның XIX съездин» көдээ ажил-агый артелиниң эш К. Дамбага удуртуган огородчу херээженнер ногаа болгаш техникти өске-даа культуралардан бедик дүжүтү үндүрүп алып дээш кызымаккай ажылдап турарлар.

Колхоз эртен чазын картофель, арбуз, гурец, тапкы болгаш өске-даа элзэн хей ногаа болгаш техникти культуралары тараан. Оон бедик дүжүтү үндүрүп алып дээш, колхоз баштаар чери колхозчу херээженнердин тускай тургускан огородчулар ногаа культураларыны одуруугар аразындан үнгөн бөк үнүштерин чулуп алтап, суттарылазын доктаамал чорудуп, ниити

ажаалда хайгааралын эки тургускан. Оон-биле кады огородчулар кызымаккай күш-ажылы-биле үндүрүп ап турар ногаа болгаш өске-даа техникти культураларны эки ажаал кадалаарынга узуну 35 метр, дооразы 18 метр чер подвалды казып, оон тудуун огородчу херээженнер боттары кылып турарлар.

Огород ажаарына болгаш ногаа ажаар подвалды казып, туларына херээжен эштер Навай, Сүрүнмаа, Серакей, Сарыг, Капыкай, Анай болгаш оон-да өскелер муракчылар болуп, онаашкан ажил нормазыны 110—120 хуу чедир күүседип турарлар.

Н. НАМАЙ.

Район Соединия 4-ку сессиязы

Ажылчы чоңнар депутаттарынын Чоң-Хемчик район Соединия IV-ку сессиязы болуп эрткен. Сессия районун колхозтар тудууларынын чоруп турар байдалын чуулашкан. Бо дугайында илеткелди ажылчы чоңнар депутаттарынын район Соединия күүсекчи комитетинин даргазынын оралакчызы эш Ойдунаа кылган.

Коммунист партиянын болгаш Совет чазактын Тыва областа көргүзүп турар дорт дузаламчызынын ачызында районун колхозчулары сууржун амыдыралче дүргени-биле шилчип турарын сессия демдэлгези. Колхозтар тудууларынын бо чылгы планын чедишкенинн күөсөдип турар колхозтар бар. Ылангыя «Кызыл тараачын» колхоз (даргазы эш Мамбедов) бо чылын чуртталганын 18 бажынарнын тудар планын тургаш, 26 бажынарнын туткан, оон иштинде уруглар ислизинин бажыны ажылдала кирген. «Коммунизмче орук» колхоз 18 бажынарнын тудар планын, а херек кырында 17 бажынарнын эки шынарды тудуп дооскан, оон иштинде электри станциязынын бажыны база бар. Ол шынаш «Искра», Ленин аттыг колхозтарда тудуу ажылы база дүрген темпийи чоруп турарын илеткелчи демдэлгези.

Колхозчу тудууларынн аразында шалыпчыларнын хүрээлени база өзүп турар. «Кызыл тараачын» колхозта коммунист Эдер-оол. Ленин аттыг колхозта комсомолчу Часкыдак хүн-бүрү ажил нормазын 200 хуу чедир күөсөдип туралар.

Ынчалза-даа районун колхозтар тудууларынын темпизин дүргедер талазы-биле ажылда четпестер барын сессия демдэлгези. Бо чылын районун колхозтары нийтизи-биле 11 муң баш ажил мал кирер 36 кажааларын тудар планын тургаш, чүгле 7 кажааларын туткан. Мал кажааларын тудуунга херектелгич ыаштын тудуу шөлүнче сөөртүлгези чүгле 48 хуу күөсетинген. Тууйбу

бүдүрүлгези оожум темпийиг ажылдап турар. 45 муң кезек тууйбуу-белетээр планын тургаш, чүгле 85 муңну белеткээ. Колхозтарнын иштинден «Октябрь 30 чыл ою» (даргазы эш Михайлов) тудуу планын чүгле 20 хуу күөсеткен. Тутса чогуур мал-кажааларынн чангызы-даа тутуумаан. Тудуу материалдарынн сөөртүлгези чүгле 25 хуу күөсеткен. Колхозтун күш-ажыл кылып шыдаар кижилеринин чүгле 9 хуузу тудуу ажылында киржип турар. «Большевик» колхоз (даргазы эш Ляндуп) тудуу ажылын сайзырадырынга эн-не таарымчалыг ыяжи чок черде туруп турар болза-даа, бо ажылче кичээнгей салбаан. Күш-ажылчы колхозчуларынн чүгле 10 хуузу тудуу ажылынычче организастаан.

Колхозтар тудууларынын ажылынга сагыш салбайн турар суму Советтери шыгыны шүгүмчүлөгө таварышкан. Баян-Тала суму Соеди (даргазы эш Дембилдей) болгаш Хорум-Даг суму Соеди (даргазы эш Дарбаган) колхозтар тудуунун чоруп турар байдалы-биле мырынай таныш эвес болганнар. Колхозтар тудууларынга ажылгаары-биле бердинг ашканы чөптүг эвес ажылгап турар фактылар бар. «Большевик» колхозтун даргазы эш Ляндуп 3500 рубльди еске чүүлдерге чарыдаан. Чадаана МТС колхозтар тудууларынын темпизин дүргедер талазы-биле бодунун талазындан боттут ажылдар чорутпайн турар.

Райкүүсөмнун талазында колхозтар тудууну кошкак уауртуп турарын депутаттар ук сессияга шыгыны шүгүмчүлгези.

Колхозтарнын чуртталга бажынарнын, культура амыдыралдын болгаш мал кажааларынн тудууларынын бо чылгы планын чедишкенин күөсөдип дугайында тодаргай сорулганы айткан шиптирени сессия хүлээп алган.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Тудуу трестинин шүгакатуржуу эш Бушув ажил нормазын үргүлчү ажыры күөсөдип, ажылды бедик шынарлыг кылып турар. Чурукта: шүгакатуржуу эш Бушув хоорай чунар бажынынн иштиги кылында. Чуруу С. Феоктистовтуу.

Мергежилдиг радист

Улуг-Хем районун харылаза конторазынын Торгалыг суурда радио бедиринин эргелекчизи эш Богрицев чоңуну культууралыг негелдизин чөп хандырып, оон мурунунга ак-сеткилдиги-биле бараан болуп турар.

Эш Богрицев анык радистерин бирээзи. Анаа ажылдап эгелен турарынн үезинде денеленге бо-даарга, оон радиотехниктиг билин, мергежли көскүзү-биле өскөн. Анык радист Богрицевтин мергежиги өскенин барымдалааш, ССРЭ-нин Харылаза министерствоузу 1949 чылда анаа ийи дугаар ранжыны харылаза инспектору деп атны тыыскаан.

Радист эш Богрицев чүгле чоңга радио хандырылганын талазы-биле мергежилдиг ажылдакчы болуп турар эвес, харын кижилерге эн-не ээлдек, чазык-чагаай характерлиг иштин бирээзи. Ажылдап келгенинн бүгү дүргүндө чоңдан оон адресинге чагыс-даа хомудал кирип көрбөз.

Чоңга ээлдек, ажылга кызмыан барымдалааш, эш Богрицевке районун харылаза конторазы 1952—1953 чылдарда ийи удаа өрткектиг шаанналарын тыспып, хөй катап аас, бижимелдин макталгазын чарлап келген.

Эш Богрицев кандыг-даа айтышкын, даалганы чогуур өйүндө хажык чок күөсөдүп, тергени эки сагылга-чурумунг эш чүве. Ол бодуну политиктиг болгаш нийти эртем-билин бедир деп дээш база соксаал чок өөренип турар. Ында политика-нын, чечен-чогалдын, техниканын өзвэш эвес литературалары бар.

Оларны ол ажылдын чалгы уелеринде черле холундан салбас. Бирде номну кичээнгейлиг номчаан, конспектлен олурар. Суурда хөй-ниинин амыдыралында ол база кончук идепкейлиг кирип, политиктиг айтыргалар талазы-биле чоңга допчу беседалары өзвэш эвсти кылып келген.

М. ДУНГАР-ООЛ.

Колхозчулар бижиктиг болганнар

Өвүр районун Дус-Даг сумузунда «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозтун төвүндө бижик өөредилгезинин 68 кижиги дынакчылыг белгүм өөредилге чылынын төнтүзүндө багай эвес түнүлдиг көргүскөн. Белгүм чыл дүргүзүндө нийтизи-биле 72 катап кичээлдиз, өөредилге программазын дооскан.

Кичээлдер организастыг бедик денелге эртип, өөредилге материалдарын дынакчылар бижыи-биле шингээдип шыдаанынын түнүленин бир класс билигил турган 20 дынакчылар 2-ги классче шупту шилчээт, 28 дынакчылар 3-ку классче шилчээт, а 20 дынакчылар 4-ку класстын өөредилгезинин билин чедип алган.

Өөредилге чылынын дүргүзүндө белгүмнүн культуармейжидери Совет Эвилелинин иштиги, даштыкы политиканын делегей байдалында хамаарышкан 20 беседаларын, 4 лекцияларын, 4 политиктиг илеткелдерин дынакчыларга организастык-биле чорудуп келген. Дынакчылардан ылангыя Эренчин, Далай, Кончук олар өөренип эрткен эртемнениге бижыг, ханы билигин шингээдип шыдаанын көргүскөннөр. Бижик өөредилгезинин культуармейжи башкылары Уйнукай, Арат-оол олар башкылаашкынын дынакчыларга билигин кылдыр, бедик идея-методтук денелге эртирп келгенинн түнүленинде ыча хөй колхозчу тараачыннар бижиктиг болганнар.

Д. ШАГДЫР.

Тайбын, демократия болгаш социализм лагеринин чурттарынын экономикактиг чаа чедишкениннери

Улуг күш чүгле улуг эчис сорулгага төрүтүнөр. ССРЭ-нин коммунизм тургузуп турар улустарынн чоггадыкы күжү болгаш улуг соруктуу эгэртинимес. Совет нийтталдын удуртук болгаш угландырыкчы улуг күжүнүк—Коммунист партиянын удуртулганы-биле совет кижилер боттарынын чуртууну экономиканын болгаш культуразынын хөгжүлдизинге улам чаа-чаа чедишкениннери чыл, ай келген тудумна чедип ап туралар.

Совет экономиканын чедишкениннери дугайында чаа медээ буруз болза, Совет Эвилели коммунист тургузушкуну оруу-биле бүзүрелдиг болгаш чайгылы чок чоруп олар, хөй чылдарынн дүргүзүндө Коммунист партиянын ажылдап кылган политиказы карачангыс шин политика деп чүвенин дирит херечиси болур. ССРЭ-нин улустары чуртуу улус ажыл-агыйын хөгжүдери-ниң бедик беш чыл планынын дугайында СЭКП-нин XIX съездинин директиваларын амыдырал кырынга бүрүн боттандырып долу бижыг шиптирлиг дээр маргылдажож фактыны ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдериинн күрүне планынын 1953 чылдын баштайгы чартык чылында күөсөдизинин түнүлдерин база катап-катап бадыткап турар. Совет Эвилелинин Коммунист партиязы, оон Төп Комитеди чуртуу үзүктелишкени чок болгаш шин удуртуун хандырган, ССРЭ-нин кошкаарынын дугайында империалисттик реакциянын ынаныштары хүд-ыйбалдарын бүстүп дүшкен деп чүвени ССРЭ-ле экономиканын болгаш культуранын үзүктел чок көдүрүлүшкүнү көргүзүп турар.

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлеленин чынында Төп Статистика Эргелелинин Дынакчылыг Этуары көрөгө, ССРЭ-нин үлөтүрүмү талазы-биле нийти продукция бүүдүренин чыл планы нийтизи-биле 100 хуу күөсетинген, эрткен чылдын ол-ла үезинде деннээрде 10 хуу өскени ол болур. Хөмүр даш болгаш нефть тыыжынын, электр күжү ажылдап үндүренин болгаш металл эзилдирерини планы ажык күөсетинген. Социалисттик экономиканын үндизинин үндизин болур аар үлөтүрүмнүн продукциязынын өске-даа эн чугула хевирлеринин талазы-биле планынн онаалдалары ажык күөсетинген. Бүүдүрүлгенин чепсек-херекселдер бүүдүрүлгенин, оон иштинде машина тудуушкунун колдалдыр өзөринин суурунга үндизилээш, чник болгаш аш-чөк үлөтүрүм бедикче чайгылыш чокка үнүп, көдээ ажыл-агый хөгжүп турар.

Улустун чагай чоруунун дугайында сагыш салышкын—Коммунист партияга болгаш ССРЭ-нин чазаанга дээди хоойлу болур. Совет чазак 1953 чылда чоңуну калбаа-биле херекелерин барааныннын 20 миллиард рубль ажык түнүктү немедле бүүдүрүлгенин болгаш садыглашкынын талазы-биле немедле онаалдыр доктааткан.

Хууда херекелдин чүүлдерин бүүдүренинн элээн өскенинн болгаш бо чылдын ийи дугаар кварталында аш-чөк болгаш үлөтүрүм бараанын эрткен чылдын ол-ла үезинде 23 хуу хөй кылдыр саткан. Чуртталга болгаш школа тудуушкунун, кадкы камгалал албан черлеринин, уруглар сагаларынн болгаш асилеринин тудуушкунунун хөмчөлө дика өскөн. Баштайгы чарткы чылда 20 миллион хире ажылчынар болгаш албан хаакычтар ажил төлөвирин хевээр артырбышкан, бүүү ажылчы, албан хаакычтарга чыл бүүдө тыспып турар шөлээринн ажылгааннар. Эрткен чылдар-биле бир дөмей, эрткен чарткы чылда ССРЭ-ге ажилчок чорук турбаан. Чылдын ортаа үезинде чуртуу улус ажыл-агыйында ажилчынынн болгаш албан хаакычтарынн саны эрткен чылдын ол-ла үези-биле деннээрде 1.150 муң кижиге өскөн.

ССРЭ-нин ажыл-агыйыннн чаа чедишкениннери совет экономиканын тайбын угланышкынын дугайын чечени-биле херечилеп турар. Тургузунуп турар коммунизминн долу күштерлиг болгаш иштиги күчү шыдалдыг чурту болза, тайбыннн, база улустарынн найыралынын болгаш айылы чок чорууну бузулбас чөлөнгизи болуп турар. Совет Эвилелинин тайбынга ынакшылдыг даштыкы

политиказы делегей политиказынга улам-на улуг саядарына көргүзүп, тайбынны камгалары болгаш бижылгаары дээш бүүү делегей шимчээшкенин улам-на күчүлүг көдүрүлүшкүгө чедирп турар.

ССРЭ—тайбыннн, демократиянын болгаш социализминн бүүү-делегей лагеринин кол күжү. ССРЭ-де тайбын ажыл-агый болгаш культуру тургузушкуну социалисттик лагеринн чурттарынын аразында кадкы ажылдажылганын улам-на бижылгаарына болгаш калбарына бүүү таладыг деткимчени көргүзүп турар. Бүүү кижиге төрелгенинн үштүн бирден хөй кезин хаара тудуп турар социалисттик лагеринн чурттарынын аразында харылзажылгаларынн төөгүгө мурунда көстүп көрбөз чаа хевир доктааган. Ол харылзажылгаларынн үндизинде пролетаржиг интернационализминн улуг принциптери туруп турар. Социалисттик лагеринн чурттарынын аразында ол чурттарынн өзүлүг хамаарышпас чоруун болгаш надронал бүрүн эргеленин бедик-биле хүндүлээринге үндизилээш акы-дучамалшык кадкы ажылдажылганы, хөстүг улустарынн бузулбас найыралы болгаш бот-боттарынга дузалажылгазы болза, оларын өзүп турар күч-шыдалынын үнер эн чугула дөү болуп турар.

Бодуну бирги беш чыл планын чедишкенинн боттандырып турар Кыдат Улус Республика улус ажыл-агыйын чайгылы чок көдүренин болгаш улустун чагаай байдалын доктаамал экижидеринин оруу-биле чоруп олар. Бо чылдын эгезинде-ле Кыдаттын күрүне үлөтүрү бүүдүрүлгелеринн ажилчынынн боттут ажык төлөвири бүүү чуртка ортумаак 1949 чылдын денеленин 75 хуу бедик алган.

Улус ажыл-агыйыннн хөгжүлдизинде болгаш культура тургузушкунунда дыка улуг чедишкенинн улус демократиязынын европа чурттары чедип алган. Ол чурттарда улус ажыл-агыйыннн чартык чыл планына долду болгаш ажык күөсетинген. Ол чурттарда социалисттик тургузушкунун улам ынай хөгжүлдизинн болгаш чоңуну амыдырал денелени бедиринин эрге-ажыктарына капитал салышкынынн таарыштып сайгары боттанып, көдээ ажыл-агыйыннн дыка бедикчере, калбак херекелдинн бараанынн бүүдүрүлгенин бүүү хөмчөр-биле көвөудеринче угланды хөмчөлгөр алдынып турар.

Делегейинн демократтыг рыноуну үргүлчү өзүп турар хөмчөлө бүүү-ле чурттар-биле садыг харылааларынн перпедеринге калбак перпективалары ажыдып турар. ССРЭ-биле Франциянын аразында садыглажылга болгаш тележигелер дугайында чоокта чаа чардыган дугуржулганы дугайында, бот-боттары дугайында совет-данын протоколга ат салганынн дугайында, совет-фин садыг харылааларынн хөгжүлдөр дугайында, англи-кыдат болгаш француз-кыдат садыг-аралчаларынн чар-бура дугайында болгаш оон-даа өске медээлерин делегейинн хөй-ниити санал-оналы сеткил-ханышкынынн хүлээп алган. Социалисттик лагеринн күрүнелери-биле ажыл-агый кыды ажылдажылганын таарыштыр деп элээн хөй капиталисттик чурттарынн ажил-херектиг бүүдүренинн күзели мында илгерилетинип турар. Бүүдүргө черлерин долу бүрүн ажылдадырынче, ажил чок чорукту кызырарынче, боттарынын материалдыг аар байдалын экижидеринче орукту капиталисттик чурттарынн ажылчы чоңнары моон көрүп турар. Ажил-агыйы тайбын кадкы ажылдажылганын оруу улустар аразында дүшкүрүлүг байдалы моон ынай кошкаларынга чедирер.

ССРЭ-нин болгаш социалисттик лагеринн өске-даа чурттарынын ажил-агыйы чаа чедишкенинн империалисттик реакциянын араатандыгы черлик жезинн болгаш көөр хөң чок чоруун хөдөлдирп турары черле билингер, империалисттик реакция бодунун эн-не чуттүг өңчүк чөгүлгелеринн болгаш диверсияларынн мурунунга доктаавайн, ол чурттарге бодунун агентуразын чорудуп, идепкейлиг, ССРЭ-ге болгаш Европанын база Азиянын улус демократтыг күрүнелеринге удур нүгүл-мегенин болгаш өңчүк-чөгүлгезин чаа кампаниязын үрдүндүп турар. Берлинге фашистик хэленинн чилдеринн ыятчок өңчүк-чөгүлгези, Ко

реэга тайбынчыдылганы чарарына удур лисманчан бөдүктүг чөгүлгези үлөлдизиннери, Барын Германиядан Чехословакияже чүс-чүс муң хирлиг бужар пропагандисчи хуудустарын чорутканы—бо бүүү болза, бүүү-делегей болгаш хамкын мурунда америк реакциянын организастап турары диверсияларынн болгаш нүгүл-чөгүлгезинн бедирлешкек чангыс илчирбезиннн эвеналары болур.

Чоокта чаа Вашингтонга болган АКШ-тын, Англиянын болгаш Франциянын даштыкы херектер министрлеринн чөвүлөт хурадын АКШ-тын болгаш оон эвилелчилеринн аразында ханылап турар иштиги удурламышкактарын болгаш чөрүлдээлдерин байдалына болуп эрткен. Ол чөвүлөт хурады ССРЭ-ден чажыг болгаш ССРЭ-ге удур сүлчээ дээрден өскээр санап болбас. Ол чөвүлөт хурал улустар аразынын харылзааларынн чугула апарган айтырларынын чангызын-даа бурунгаарлады итпээт. Оон туржук, оон киржикчилери бүүү-делегей байдалынын дүшкүрүлүгүн чымчалдырынн эн чугула айтырларын чүгле эртип кааптарынн оралдашкан эвес, харын АКШ-тын албадаашкыны-биле дөр чазактарынн баштынарнынн кадкы чуулажышкынынн дугайында идедан шуот ойталааш, ол чуулажышкынынн Германияга база Австрияга хамааржы чүгле чамдык айтырларынн талазы-биле даштыкы херектер министрлеринн чөвүлөт хурадынн хөмчөлгезинн кызылданып деп кордааннар, а ол-ла үеде Барын Германияда Аденауэринн чалгачы өзү-чурумун леткир болгаш гитлериге «шеридерге» баштапкан «европа армиязын» тургузар талазы-биле боттарынын күженишкенинн үргүлчүлөп турган.

Бүүү делегейинн маргылдаалыг айтырларынн тайбын шиптирлээр чорукту үер, азы социалисттик лагеринн чурттарынын шапкын хөгжүлдизинн моондалар, азы капиталисттик болгаш колониалдыг чурттарынн улустарынн боттарынын амыдыралчы эргелери дээш демиселдинн кошкадыр деп оралдашкан, империализм лагеринн агрессинн бөлүктери кандыг-даа бажынарны баш бурунгаар кылып турза,—оларынн ол бүүү бажынарны чалгашчок буурашкына ыяваыла таваржыр.

Капиталисттик болгаш колониалдыг чурттарынн дарлаткан болгаш мөлчүткен массалары боттарынын амыдыралын чартадырып тургузары дээш демиселге сорук киришкени болгаш чаа күштеринн тайбын экономикактыг чагаай чектелишкенинде, Совет Эвилелинин болгаш улус демократтыг күрүнелеринн ажилчы чоңнарынн болгаш культууралыг денеленин доктаамал өзүлдизинде тйип ап туралар. Олар болза, оларынн үндизин эрге-ажыктарынн карачангыс, туулунга чедир шыныч камгалакчылары болуп коммунист болгаш ажилчынн партиязынын долгандыр улам сыйрак тыякыл, тайбын дээш, демократия дээш, боттарынын чырыктыгыг келир үези дээш демиселин күштөлдирер.

Коммунист болгаш ажилчынн партиязал мобилзастактыг кайтамчыктыг улуг күштүч чөспээ—ССРЭ-де коммунист тургузушкунун кайтамчыктыг чедишкенинн дугайын, улус демократтыг чурттарынн күш-ажылчы алдардыг тилелгелеринн дугайын херечилеп турар чаа саннары болгаш фактыларын—боттарынын холунга алганнар. Ол чепсекти долу хөмчөөлдиг ажылгаары, Совет Эвилелиннн тайбын экономикактыг чагаай чектелишкенинн дугайында, социалисттик лагеринн бүүү чурттарынын ажилчы чоңнарынн материалдыг чагаай байдалынын болгаш культууралыг денеленинн бөдөленинн дугайында шыннн кижиге бурузунге чедирери, империалисттик пропагандалынн нүгүл-мегенин болгаш өңчүк-чөгүлгезинн мога чокка сойгалап илередери—коммунист бүүүзүнү, бүүү коммунист болгаш демократтыг парлаганын, бүүү чурттарда депшигелиг бүүү организастыкларынн эн чугула хүлээлгези болур.

(Июль 24-ге үнгөн «Бижик тайбын дээш, улусчу демократия дээш!» деп солундан).

М. ИВАНОВ.

Хажыдышкынарга удур

Совет акша алдынга үндизилетинген бедик үнелиг, улуг түнүг акшалар коопектерден тургузунар деп чүвени бистин кижилеривс эки билдирер. Ол дугайын горпонуу ажылдакчылары база-ла билдирер, харында дыка эки билер болганы-биле боттарынга чында тургузуп аларынн бир аргазы кылып алган-даа тургузалар. Бо дугайында каш чижектер көрөдиз.

Июль 15-тиң эртени. Кызыл горпозунун № 2 чайнаасы. Мээт танымыр бир эш 5 рубль 25 копекке чөм садып алган, ычачаарга чөм дамкычызы чөмөникчилден 6 рубль алгаш, артын чандырып бербестез. Оон клиент биле официантка аразынга чууга эгелээш:

—Акшамын артын чандырып берилерем, чоруун дээш.
—Чүү акшанар артын чүвөл?
—Силерге алды рубль бердим.
—А-а, шынап уткан тур мен, дөмей-ле менде үрмек акша чок —дээш официантка дүрген-не хая көрүнүш, кухняже кире берген.

Чөмөнникчи бүфетчеге баргаш, хо мудал бижир дөтпеге негез, а бүфетчи тургаш: «каш копек ужуу уругну бижийн деп бе? Бербес мен» деп харыылаан. Клиент чайнаанын эргелекчизи эш Екименкога баргаш, чүү болганын чуулаашкан. Чөм дамкычызы кире маннап келгеш: «уржуктуг чүвенер алынар!» деп доктун чуулааш, 75 копек орнунга бир рубльди стол кырынге шывадалкаш, бурт дээш. Клиент ону алырында ойталаан. Ол бир факты.

АТК конторазынын чанында горпонуу № 4 столовазында (эргелекчизи эш Лоскутова) байдал база-ла оон дээрэведес. Ол столовазын бүфетчилери үрмек акша черле чандырыб дээр хевирлиг ажылдап, хөс-гелекчидер ынавайн турда-ла оттуг ыяш, папиростар, пироттар болгаш оон херектелгезин чүүдун баартка кырынче октап бээрлер. Ол шынаш байдал № 3 столовада (эргелекчизи эш Глизин), паркта ресторана (эргелекчизи эш Покасов) база бар.

Магазиннерде болгаш киоскларда база ындыг. Июль 22-де көздөдөч келген бир башкы—№ 16 магазинго кире бергеш, садыгы эш Коноваловадан 4 рубль 26 копектинн бараанын алгаш, 5 рубль берген. Садыгы херектелгичи: «үрмек акша чок тур, бараандан алынар» деп санал-

даан. Херекелчи: «бараанын алдым, акшанын артын берилерем» деп дилээш. Садыгынын харынызы мындыг болган: «Мээң силерге 74 копек бээрим албан эвес, а силер 26 копекти бээр ужуруг силер». Ынчангаш, херекелчи ол акшанын албайн барган.

Магазиннерде, садыгыларынн болгаш кассирлеринн чанчыл болган мындыг харынызы бар. «Үрмек акшаны силер бээр хүлээлгелиг силер, а биз кийрин алыр ужуруг улус биз». Бо талазы-биле № 1 аш-чөм магазиннин № 2 кассандыга кассир «шыларанга!» болуп турар, ол чандырып бээр үрмек акшалар орнунга оттуг ыяштарын шаңгырадыр октагылап бээр.

Садыгыларынн база-ла хөйге билингер апарган мындыг чуугазы бар: «Банкыга хүнде 10 рубль чедир үрмек акша дужаар «плани» бис. Ынчангаш үрмек акша чандырыбс бараан-биле чандыра бис».

Үрмек акша киярер «планин» дугайын горпонуу садыг кидизинин эргелекчизи эш Кожевин мындыг уккалыг тайылбырлаан: Күрбанктын область конторазынын ажылдакчылары бистин ажилдакчыларыныс-биле хурал кылгаш, анаа «банкыдан үрмек акша хөдчөк үнер-дир, хөй коопектерден дужаап туруп көрүнер» деп дилег кийрген чүве. Боданда көөрге, бистин ажилдакчыларыныс ону ажылгааш, садыг чурумун хажыдып турарлары ол-дур деп чуулаашкан.

Банк-даа ажылдакчылары, садыгчылар-даа, кассирлер-даа, чөмөнникчеге черинн ажилдакчылары-даа херекелчилеринн чангыс-даа копек акшанын шингээтпес ужурул. Олар бистин партиявыстын, чазавыстын политиканын, ылангыя чоңуну материалдыг чагаай байдалын экижидер дугайында политиказын херек кырында боттандырып турар шыныч аксеткилдиг ажылдакчылар болуп ужурул. Оларын аразына садыгы чорум-чурумун үрөөлериң шынар чери чок.

Совет садыгынн культуразын бедидеринче угландан сонгаарында чамдык хажыдышкынынн чайталы шыдаар бис.

С. ПИРОГОВ.

«Союзпечаттын» район ажилдакчыларынын курзун организастаан

Июль 25-тен эгелеп областын харылаза эргелели «Союзпечаттын» район ажилдакчыларынын ай хуу-садыгы куруун ажылган.

Курстун өөрөнгө чогуур программазы болза: «Совет Эвилелинин Коммунист партиязынын XIX съездининн шиптирлери болгаш материалдары», «Коммунист совет пар-

лалганын төөгүзү», «Парлалганы массага тарадырын организастаары», «Парлалганы үлөтүрү бүүдүрүлгө болгаш албан черлеринче хуваап тарадырын планнаары», «Бижидилге чорударынн үчүтүг болгаш отчеттуг болурунун техниктиг аргазы» деп темаларын өөренип эртер.

ЭМЧИНИН СҮМЕЗИ

Хүн, агаар болгаш суг

Хүн, агаар болгаш суг болза, кижини мага-болун быжыглап каннаар, аарыглардан камгалаар. Хүнің карака көзүлбес херелдерини халдамры-биле кижини организмде яны бүрү база ханы өскерилгелер болуп турарын шинчилелерни болгаш дуржулгаларын аргазы-биле илереткен.

Хүнге эки дегеленип карарган кижини яны-бүрү аарыглардан эвээш аарыры. Кижинин кежи хүнге карарга, хүннүң чылын эки шингээди алганын көргүзүү болур. Хүн, агаар болгаш суг болза, кижини шинган эдин болгаш нерва системаларын быжыглаар, кызыл шариктерин болгаш гемогобинини саны көвүдээниин ханның-составын эки-жидер, өкпеге агаар киирер, кислоту тартып алыр организмде веществоларның солушкунун дымзыдып турар. Агаар болгаш суг кижини организмдин даштыкынның температуразынын хенерген болур өскерлишкинини аарыг чок эртираарине чаңчыктарып турар.

Дегеленишкини хүннүң херели чедер кыдыг-даа черге кылып болур. Хүнге дегеленирин хенертен эвес, чоорту болдулар. Баштайгы хүнде 5—10 минутадан көвүдөтөс, а даразында хүннүң-не беш минута чедир немээр, ыңчагаштын дегеленириниң хемчээн 40—60 минутага чедирер. Хүннүң херели кижиниң мага-болунга дески кылдыр шингээтинерин барымдалааш, талаларын, ооргазын ээлчештирип тургаш дегээри чугула, бажын хүнден камгалаары-биле шып алыр херек. Бир эвес эмин эртир дегеленгешти эдин хүнге өртөдип алган болза, вазелин-биле азы дузаан саргаж-биле чаар херек. Хүнге дегеленген соонда чылыг суг-биле шаптанарын сүмөлээр.

Арай кошкак кижилерге эч баштай хөлөгедиг черге агаарларын сүмөлээр. Чүрек шапкалары, тыныш бачадаар, баш дескинер, куску келир болза, хүнге дегеленирин сөкөдөр херек, чөмөнгөн соонда доораан-на хүнге дегеленип болбас. Чамдык аарыглар хүн херелинге экирп болур. Маага эмчинин сүмезин шыгыгы сагыры чугула. Хүнге дегеленгешти эмининиң алыр аарыглар болза: сөөк болгаш бестер

туберкулёзу, кеш туберкулёзу (волчанка, скрофулодерма), экзема, казырыкталчак лишай, гортань болгаш бронхилдериниң катарлары, броахалдиастма, подагра, фурункулёз, хан эвээжээр чорукту, плевриттиг чамдык хевирлерин, куяң аарыын, бүүрек аарыын болгаш оон-даа өскени. Рахитти, бир эвес хан дүкпүүрүшкүнү болгаш лихорадка чок болза, өкпе туберкулёзунуң баштайгы хевирлерин база-ла эмнеп блур. Эмчинин сүмези чокка бо аарыгларын хүнге эмнедирин канчап-даа болдурбас.

Агаарга дегеленирин салгын чок, хөлөгедиг ажык черге чорудар. Агаарга дегеленир чорук яны-бүрү чслбинер чорукка удур кижини организмдин быжыдар. Арай суларак баксыраан, бичин-ле соок алаарга арымчал кошкак кижилерге агаарга дегеленир чорук дыка ажыктыг. Агаарга дегеленириниң баштайгы хүнун чылыг 20 градустан куду эвес турда 15—20 минуталарда, а шырыгып келир болза, дегеленирини соксадыры чугула. Агаарларынның хемчээн чоорту 2 шак чедирип болур. Кижиниң бодунуң байдалы кандыг болурудан хамаарыштыр агаарга дегеленириниң хемчээлин оон-даа узайды болур.

Суг болза, бойдуштун эмнегелиг күштериниң калбак ажыгаларынның бирээзи. Суг бодунуң температуразы-биле кижини организмде дузалап, ханнын агышкыннын дүргөдөдөр, ону мага ботче хуваал чорударына дузалап турар. Суг-биле мага-ботту быжыглаарын баштай чылыг сугдан эзелээш, оон соок сугже шилдинер арганы херегеп чорудар. Сугга эштир, өт аржылы-биле мага бодун дүрбүтүнери, сугга шаптанары, душка болгаш ваннага кирери кижиниң мага-болунга дыка таарымчалыг. Сугга дона бээрин болдурбас төлөө, үргүлчү хөделери, харбанып эштири чугула.

Хүн, агаар болгаш суг болза, бойдуштун күштүг чөпөктөрү. Олар кижиниң кыдын, өскөк болурун болгаш күжүн катап тургузар. Бо күчүлүг факторларын калбаа-биле болгаш чөптүг ажыглаары чугула.

Эмчи П. ЧЕРКАШИН.

УЛУС ДЕМОКРАТИЯЗЫНЫҢ ЧУРТТАРЫНДА

Албаниның Улус республиканың найсылалы. Албани телеграф агенттигиниң чуруу.

Словакияның улус ажал-агыынын чедишкени

ПРАГА. 1953 чылдың ийги кварталынын дургузунда Словакияның улус ажал-агыынын күрүне планының күүсөлдөшиниң түнөөдөрүнниң дугайында дыңнадыгы Словакияның статистика эргелели парлаан деп Чехословакияның телеграф агенттиги дамчыткан. Ийги кварталда Словакияның үлетпүрүнүн нити продукция бугурун үндүрүүшкүнүнүн планы нити эки-биле 96,6 хуу күүсетинген. 1952 чылдың II кварталынын деңгели-биле алдырға, 18,6 хуу хой продукция бугурун үндүртүнгөн. Үлетпүрэ

ажылчынарнын күш-ажылынын бугурун үндүрүүшкү 16,7 хуу бедээ.

Хой күш кирер ажылдары механизастаары 1953 чылдың II кварталында үргүлчүлөөн.

Словакиянын индустриализациянын улам ынайгы хөгжүлдөзүне улут чедишкенин чеди алдынган. Оравтын платиназында суг күжү-биле ажылдар электри станциязынын тудуушкуну доозулган болгаш чаа ажылалга кирген. Новакахта электри станциязы июль айның төңүзүндө ажылалга кирген.

Болгариянын ажалчы чоннарынын чагай чоруунуң өзүлдөзи

СОФИЯ. Болгариянын ажалчы чоннарынын материалдыг чагай чоруу болгаш культурулуг деңгели чылдың-на экижип турар. 1952 чылда ажылчынарнын боттуг ажыл төлөвири 1948 чылдың деңгелинден 38 хуу өскөн, ол ышкаш тараачыннарнын олча-ажык база өскөн. Өрткөктерин чингелдериниң политиказы болгаш болгар ашаны быжыглаан

чорук болза, чонун садып алыр аргазы бедиткен.

Сөөлгү дөрт чылдың дургузунда чуртка садыг четкизи ийи катап калбарган. Бо чылдың ийги чартында ажылчы чонга эрткен чылдың ол-ла эжинден 11,8 хуу хой эшти, 71,3 хуу эгт кылдырары, 41,1 хуу үнүш үзүн, 35,2 хуу ар саржагы болгаш өскө-даа аш-чем аймаан саткан.

Румынияда операның чаа театры

БУХАРЕСТ. Бухарестте күрүнениң чаа опера театры ажыттынган. Театрын тудуунга эн эки шылгараанарын Румын Улус Республиканың орденнери болгаш медаллары-биле шаңнаар дугайында Румы

нияның Национал Улуг хуралының Президиумунун Чарлын театрның байылыг аждыкшыкынага номчаан.

(СЭТА).

Корей Улус-Демократтыг Республикага дузаламчы көргүзөр дугайында Польшанын Министрлер Чөвүдөлиниң Президиумунуң шиитпири

ВАРШАВА. Корей Улус-Демократтыг Республикага оон улус ажал-агыын катап тургузарынын талазы-биле дузаламчы көргүзөрү дугайында Польша Улус Республиканың Министрлер Чөвүдөлиниң Президиумунуң шиитпири солуннарда парла-тынгылаан.

Шиитпириле чугаалар турары: «Гитлери халдаашкынын болгаш эжелелдин үезинде коргунуч үргөдөшкенин болгаш хоозурлардын көргөн улусчу Польша Корей Улус-Демократтыг Республиканы бодунуң агрессорларга араатанзы-биле үргөдөткөн хоорайлары, суурларын болгаш үлетпүр бугуру-гелерин катап тургузарыне угланган күженишкенин оңза хүндү-

лел-биле болгаш билишкени-биле көрүрү турар.

Польша улустун бо бодалын илереттишкен, Польша Улус Республиканың Министрлер Чөвүдөлиниң Президиуму Корей-Демократтыг Республикага оон улус ажал-агыын катап тургузарына дузаламчы көргүзөрү дугайында шиитпирин 1953 чылдың июль 28-те үндүргөн. Машиналардын, дерилгелерин болгаш өскө-даа материалдарын чогуур санын бээриниң хевирин-биле, база чамдык үлетпүр бугуру-гелер болгаш хоорайлары тургузарына техниктиг дузаламчынын хевирин-биле ол дузаламчы илеретинер.

(СЭТА).

Корей Улус-Демократтыг Республикада келдерел дугайында чарлык

ПХЕНЬЯН. Америк интервенти-лерге удур ада-чурттуң хосталгалыг дайынына тийлелгени чеди алганына холбаштыр Корей Улус-Демократтыг Республиканың улустун Дэди хуралынын Президиумунуң келдерел дугайында Чарлын парлап үндүргөн. Үш чылдан эвээш хуусада кара бажынга хоругдаттырып ялалатканнар, а ол ышкаш кара бажынга хоругдалгы өскө-даа хемчег-лериниң талазы-биле шиитпирин бугу кижилер Чарлык эзугаар бүрүн хосталган.

Ол ышкаш он хардан куду наздык уруглуг херээженерин, сааттыг херээженерин, он сес хардан куду начылыг урууларын болгаш эмнетимес аарыгдан араан кижилерин

шиитпирген хуусаазындан хамаарылга чокка бүрүн хостар. Үш чылдан өрү хуусаада кара бажынга хоругдалгы арктан хуусаазынын чартынын кызырар. Чарлыкта көрдүңүп турар херектин талазы-биле ялалатга оңажыр херектерин чорудулгаларын соксадыр. Келдеретирген кижилердин шиткедин херезиң дүжүр болгаш олардын солгудала эргелерин катап тургузар.

Кара бажыннаар хоругдалга үш чылдан өрү хуусаалыг шиитпирген күрүнеге удур кем-буруулуг херекти үлгөткенсегер, оор херезинге оңаш-каннарга, кара өш-биле кизи өлүргө херезинге болгаш меге ашка демдөктерин кылган херектенерге келдерел хамаарышпас.

(СЭТА).

Цейлоннун чонунуң демисели

ДЕЛИ. «Таймс оф Индия» солунуң тускай корреспондентинин Колломбадан дыңнадып турарын эзугаар алырга, аш-чем дузаламчызын солугурун дугайында чазакты шиитпиринге удурланган массалаыг митингилер болгаш чыксаддар Цейлонда эрттип турар. Цейлоннун ажалчы чоннарынын демисели оппо-

зициялыг партияларны катышкан комитетиниң болгаш профвилел организацияларын удурулгалы-биле эрттип турар. Август 6-да Цейлонга бугу-нитиниң ажал соксадышкынын эртирер деп комитет шиитпир-лээн.

(СЭТА).

Кореяда тайбыңчыдылгага холбаштыр

ПЕКИН. Сяньхуа агенттигиниң корреспондентинин Кэсондан дамчытканы:

Июль 30-де тайбыңчыдылга талазы-биле шериг комиссиянын үлүсү хуралы болган. Хайгаарал талазы-биле нейтралдыг комиссиянын ажылынга киржир ажылдакчыларнын бир дугаар бөлүү Польшадан болгаш Чехословакиядан Кореяда келген болгаш Паньмыньчоньге чоруп орат деп корей-кыдат бөлүктүн баштын генерал-лейтенант Ли Сан Чо ол хуралга Катышкан Нацияларнын командадалынын талазынга дыңнаткан. Польшаның болгаш Чехословакиянын төлээлекчилери болза, Швецияны болгаш Швейцарияны Паньмыньчоньга хайгаарал талазы-биле нейтралдыг комиссияга ажылдар төлээлекчилери-биле чоокку 2—3 хүннерде ужуражар.

Холужуп будулган хамааты кижилерин эеп чанарына дузалаарынын талазы-биле комитетин кижигүнери кылдыр корей-кыдат тала полковник Ким Му Сыкты болгаш полковник Пак Ыон Пальды томуйлаан деп генерал Ли Сан Чо Катышкан Нацияларнын командадалынын талазынга дыңнаткан. Ол комитетке бодунуң төлээлекчилерин томуйлаарына беленини дугайын Катышкан Нацияларнын командадалынын талазы меделгэн. Тайбыңчыдылга дугайында дугуржугла өзү-

гаар, холужуп будулган хамааты кижилерин эеп чанарына дузалаарынын талазы-биле комитет болза, дайын үезинде холужуп будулган хамааты кижилерин оларнын чуртап турар черлеринче эеп чандыраарына дузаламчы көргүзөрү дугайында халыс халыс комиссиянын нити хайгааралынын болгаш удурулгаларында адаа-биле чүктээр апаар.

Хуралга генерал-лейтенант Ли Сан Чо болза, Катышкан Нацияларнын командадалынын самолөдунуң тайбыңчыдылга дугайында дугуржугланы үрээниче Катышкан Нацияларнын командадалынын талазынын кичээнгейин угландырган, ол үргөзүшкүн болза, Унсань болгаш Ганмубон чоогунда корей-кыдат таланын туруштарынын кыры-биле ук самолөттүн ужуп эрткени-биле илеретинген. Хайгаарал талазы-биле катышкан бөлүктөр боттарынын сорулгаларын кандыг байдалдыг күүсөдүрүп дээр дугайында ийи талаларнын штаб офицерлериниң аразында чеди алдынган дугуржугланы ийи талаларнын бөлүктөрүнүн баштыңнары ол-ла хуралга чүлдүг деп көргөн. Хайгаарал талазы-биле катышкан бугу 10 бөлүктөр июль 30-де боттарынын хүлээликтерин күүсөдүп кирипкенер.

(СЭТА).

Кореяда тайбыңчыдылга—венгр парламаның кичээнгеийиниң төвүндө

БУДАПЕШТ. Венгр парламала Кореяда тайбыңчыдылга кичээнгеий салырын үргүлчүлөшкөн турар. «Мадьяр немез» солунунун бижип турары болза:

Бүгү делегейде эки сеткилдин кижилери Кореяда тайбыңчыдылга дугайында медеэни өөрүшкү-биле күлүн алган. Олар чүгле Кореяда ханы соксаанга өөрүп турар эвес, улустар аразынын маргалдаалыг айтырыгы тайбың арга-биле шиитпирлетинип болурун чаа болдурар аргалары ажытынганына база өөрүп турарлар.

Кореяда тайбыңчыдылга дугайында медеэни дыңнааш, Венгриниң ажалчы чоннары улуг өөрүшкү-биле ужурашкан. Ол чагай чорукка тур-кааткан массала митингилер бугу чуртка болуп эрткилээр.

Тайбыңнын Бүгү-венгр чөвүдөлиниң адресинге тайбың лагериниң чаа чедишкенингерге байыр чедирип турар телеграммалар бугурулгелерин ажалчы чоннарыдан болгаш албан черлеринден кээп турар.

(СЭТА).

„Тайбыңче күзел-сорук тилгезин“

ВЕНА. «Эстеррейхше Фолькштимме» солунунун редакциязынын «Тайбыңче күзел-сорук тилгезин» деп чүүлүндө бижип турары болза:

Кореяда дайынның доозулганынын хүнү бугу тайбыңга ынакшылдыг кижилерге эзулуг өөрүшкүнүн хүнү болар. Бөдүүн кижилерин тайбыңче күзел-сорук тилгезин. Ол тайбыңнын

күжүнүн улуг чедишкени болур. Улустар аразынын харылзаа байдалын хүндүлөп билчирини оруунда туруп бөдүүн кижилер болза олар боттары бугу-ле моондактарын ажал шыдаар күш болуп турарын ам тодаргай көрүп турарлар.

(СЭТА).

Ли Сын Манньчү бужар-бак меделгели

НЬЮ-ИОРК. «Нью-Йорк таймс» солунунун корреспондентини Ростон Ли Сын Ман-биле бесөдөзүнүн дугайын дыңнатпышаан, мынча деп бижээн:

«Чоокку үеде маага күрүне секретары Даллестин келири мени өөрүтүр» деп Ли Сын Ман меделгэн. Кореяны катыштарынын дугайында дугуржугланы коммунистерниң чеди ал болур аргазын ол (Ли Сын Ман—Ред.) баш бурунгаар чок болдуруп турар. Эрткен неделада чардыган тайбыңчыдылга дугайында дугуржугланы ол «ыядынчыл документ» деп адаан болгаш бир эвес политиктиг конференция буураашкени-биле доостур болза, демиселдин ка-

тап эгелээрин президент Эйзенхауэр бодунуң үезинде деткир дээринге бүүзүрүнүн ужурудан, чүгле орд ужурудан ону шыдажып эрттирп турарын ол айтырган.

Бүдүн шак иштинде үргүлчүлөшкөн бөдөндүн улуг кезин чугаала-ажышкынар дузасы-биле тайбың дээрге, айыылдыг кара мегелдешкени дээр дугайында Ли Сын Манньчү делгеренгей шуугаазынын ээлеп каапкан, ыңчалза-даа бир эвес Катышкан Штаттар дайын чорудулгаларын катап эгелөөс болза, «бистин чүнү кылырмысты мен билбес мен» деп ол бир черге чугаалаан.

(СЭТА).

Австрияда орус дыл өөредилгези

ВЕНА. Австрияны школарынды орус дыл башкыларынын ийи недела семинары Кремсе хоорайга болуп эрткен. Чурттуң яны-бүрү можуларында турар школарда орус дыл башкылар турар 150 австри башкылар семинарга киришкенер.

Семинарны дыңнаачылары орус дыл талазы-биле лекциялардан аңгыда, ССРЭ төвүзүнүн, географиязынын талазы-биле, а ол ышкаш совет литератураын талазы-биле лекцияларын дыңнап эрткинер.

(СЭТА).

Италиянын парламентазы де Гаспериниң чазаанга идегел чогуң илереткен

ПАРИЖ, 28. Депутаттар палатында бадылаашкынын түнөөдөрүнде де Гаспериниң чазаа дүшкөн дээрин Франс Пресс агенттеди Римден дамчыткан. Чазакка идегээр

чорукка удур 282 депутаттар бадылаан, а идегел дээш—263 депутаттар бадылаан. 37 депутаттар бадылаашкын үезинде дадагалзаалык болган.

(СЭТА).

КҮШ-КУЛЬТУРА БОЛГАШ СПОРТ

Бут-бөмбүүнүн маргылдаалары

Августун 2-де Кызылдын «Совет Тываны» беш ою» стадионунга бут-бөмбүүнүн маргылдаалары болган. Орта «Динамо» болгаш «Металлур» нитилелдериниң командалары ужурашкан. Ол оюн 4:2 болуп, анык динамочуларнын тилгезин-биле доозулган.

«Искра» нитилелдиниң командаларынын областын бири чери дээш маргылдаазы болган. Ол оюн 3:1 болуп, каа-хемчилериниң тилгезин-биле доозулган.

Кежээкиниң 5 шактан эгелеп Каа-Хем болгаш Би-Хем районнарын

7 шакта Кызылдын «Динамо» болгаш Танды районнуң «Искра» командаларынын областын бири чери дээш маргылдаазы болган. Орта динамочулар 13:0-га уткан.

М. МААДЫ.

Харысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

СПОРТЧЕ КИЧЭЭНГЕЙНИ КҮШТЕЛДИРЕР

Доктаалды күүсетпейн турар

Партиянын XIX съездиниң беш-ки беш чыл планынын талазы-биле директиваларында чонунуң кадкышынын быжыгларын, оран камгалаарынын чугула чөпсө—совет спортту улам ынай сайзырадыр, ылангыя оон эн массалаг чоруун чедиң алыры айыттынган.

Бистин аддарлыг партиявыстын төөгүлүг съездиниң ол чугула айтышкыны Тес-Хем району да барыкка күүсетпейн турар. Чүд дизе, эрткен чылын районга кышкы спорт сезону калдыг-даа демдөглел чок эрктип, кышкы спорттун эң бөдүүн болгаш массалаг хевирин—хаак маргылдаалары бестин чорутунмай барган.

Районнуң анык өскени спорттун чайгы сезонуунун үезинде ам-на чамдык хемчеглер алдынар боор дээрзинге идегелин шыкынмаан турганнар. Ыңчалзак чайгы сезон оларга база-ла өөрүшкүнү бербээн. Чайгы спорт сезонуунун төнер үези ыңдыг-ла ырак эвес. А Тес-Хемниң аныктары солуннардан өске районнарда спорт шимчээшкени улам калбарып, массалаг характерже шилчип бар чыдарын номчааш, чүгле адааргаар бордан башка, өске хүнү-даа кылбайн чайлааннар.

Олар совет спортка бистин областын, бугу чурттуң анык өскөнү ышкаш, база-ла улуг соунургалдыг болгаш ханы ынакшылдыглар. Өөрдүр, мергежидер болза, оларнын иштинден шырак спортсменер эвээш эвези-биле тыттып үнгүлээр дээрзинге кандыг-даа чигзиниң турбас.

С. САЛЧАК.

Аныктарнын негелдэтин хандыраар

Күш-культура болгаш спорт чүгле кадкыштыга ужуру-дузалыг эвес, оон-биле кады совет кижилерни Төрзүн чуртун камгалаарына мерген, аңаа ынакшылдыг кылдыр кижизидериниң база бир хевирин болур. Ындыг турбуже ол чугула ажылдыг удуртурун чамдык районнарда партия, совет, ылангыя комсомол организациялары бо хүннерге чедир-ле хандырбайн турар. Бо талазы-биле эш К. Сагаанын редакцияга бижээни болза:

—Өвүр районнуң төвү Хандагайты суурунуң чону, анык өскөн 1952 чылда дыка эки спорт шөлү дерип алган. Ону кылырынга коллективтериниң шеф ажылы чангыс эвес ууда организастатынган. Көрүштүг хандыртынган ол шөлүдүг бугулуг хамык дерин эрткен кыжын шуптузун оттулуп алган.

Комсомолдун район комитети болгаш коллективтерде партия организациялары күш-культура болгаш спорт ажалын үнелеп көрбейн турарын, нитиниң күжү-биле кылдынган культураның ол чугула хемчегелдери ээ-чокка будалганын эш К. Сагаан хомудап бижээн.

Тожу районнуң «Совет Тыва» көдээ ажал-агы артелиниң колхозчу аныктары спорт ажалын организастаарын негеп турар. Ынчаарга ында комсомол эге организациязы (секретары эш Тарабина) бо талазы-биле кандыг-даа ажал чорутпанын турарын эш К. Мерген фактыларга көргүзүп бижээн. «Май бири» колхозта байдал оон база-ла дээрелөөс, анык өскөнүн чөптүг негелделери комсомолдун район комитети (секретары эш Артына) өөренип көөр үе келбээн чүве ирги бе?